קלב: הִלְכוֹת לוּלָב סִימָן תרס תרסא

מַקִּיפִים אוֹתָהּ שֶׁבַע פְּעָמִים זֵכֶר לַמִּקְדָּשׁ, הַגָּה: וּמוֹצִיאִים שִׁבְעָה סִפְרֵי תּוֹרָה עַל הַבִּימָה בְּיוֹם שְׁבִיעִי (מהרי״ל (סדר תפילות חג הסוכות)), וְיֵשׁ מְקוֹמוֹת שֶׁמוֹצִיאִין כָּל סִפְרֵי תּוֹרָה שֶׁבַּהֵיכָל (מנהגים (הל׳ חג הסוכות)), (וְהָכִי נוֹהֲגִין בִּמְדִינוֹת אֵלּוּ), (ב) **שֶׁהָיוּ מַקִּיפִים אֶת הַמִּזְבֵּחַ. וְהַהַקָּפוֹת** (ג) **לְצַד** (ד) **יָמִין.** (ד) (וּבְשַׁבָּת אֵין מַקִּיפִים (טור) (ה) וְאֵין מוֹצִיאִין סֵפֶר תּוֹרָה (ו) עַל הַבִּימָה): **ב** [ב]**נוֹהֲגִים לְהַקִּיף אַף מִי שֶׁאֵין לוֹ לוּלָב.** הַגָּה: וְיֵשׁ אוֹמְרִים שֶׁמִּי שֶׁאֵין לוֹ לוּלָב (ג) (ז) אֵינוֹ מַקִּיף, וְכֵן נוֹהֲגִין (טור בשם רש״י (בתשובה סי׳ קכא) ור״ן פרק לולב (כב. ד״ה ובגמרא)). וּבְיוֹם שְׁבִיעִי (ד) (ח) נוֹטְלִין הָעֲרָבָה עִם הַלּוּלָב לְהַקִּיף (בית יוסף (סי׳ תרסד ד״ה וכתב הר״ן)). מִי שֶׁאֵרַע לוֹ אֵבֶל בֶּחָג, (ט) אֵינוֹ מַקִּיף, וְכֵן אָבֵל כָּל שְׁנֵים עָשָׂר חֹדֶשׁ עַל אָבִיו וְאִמּוֹ (כל בו (סי׳ קיד)), וְכֵן נָהֲגוּ: **ג** [ג]**יֵשׁ מִי שֶׁאוֹמֵר** (י) **שֶׁאֵין אוֹמְרִים הוֹשַׁעְנָא בְּשַׁבָּת,** [א]**וְלֹא נָהֲגוּ כֵּן:**

ב וְכֵן כָּתַב בְּאָרְחוֹת חַיִּים (סי׳ לד) בְּשֵׁם יֵשׁ אוֹמְרִים.
ג טוּר בְּשֵׁם רַב שְׁרִירָא גָּאוֹן.

תרסא וּבוֹ סָעִיף אֶחָד:

א [א]**בְּלֵיל יוֹם טוֹב שֵׁנִי אוֹמֵר קִדּוּשׁ, וּזְמַן** (א) [א] **אַחֲרָיו מִיָּד, וְאַחַר כָּךְ בִּרְכַּת** (א) **סֻכָּה.** (זוֹ דַּעַת הָרֹא״שׁ (פ״ד סי׳ ד) (ב) וְכֵן רָאוּי לִנְהֹג):

א רא״ש בְּפֶרֶק ד׳ דְּסֻכָּה (סי׳ ד) בְּשֵׁם יֵשׁ מִן הַגְּדוֹלִים אַהָא דְּאָמַר ר׳ יְהוּדָה סֻכָּה וְאַחַר כָּךְ זְמַן שָׁם נ״ו (ע״א).

שַׁעֲרֵי תְּשׁוּבָה

וּבְאֵשֶׁל אַבְרָהָם כָּתַב בְּשֵׁם בֵּית יְהוּדָה (או״ח סי׳ יח) דְּהַיְנוּ שֶׁאֵינוֹ מְחֻיָּב לְהַקִּיף, וְלֵיתָא וְנִרְאֶה שֶׁמְּצֻיָּן בְּטָעוּת, וְצָרִיךְ לְצַיֵּן עַל תְּחִלַּת הַגָּ״ה שֶׁמִּי שֶׁאֵין לוֹ לוּלָב לֹא יַקִּיף, עַל זֶה כָּתַב שֶׁאֵינוֹ מְחֻיָּב לְהַקִּיף, וְכֵן כָּתַב בַּ״ח (ס״ג) בְּשֵׁם רַשַׁ״ל וְעִיַּנְתִּי בְּשׁוּ״ת בֵּית יְהוּדָה (או״ח) וּמָצָאתִי בְּסִימָן י״ח שָׁם כִּדְבָרַי וְשָׁם הֵבִיא מִשֵּׁם שְׁיָרֵי כְּנֶסֶת הַגְּדוֹלָה (הגב״י ס״ק א־ב) שֶׁהֵבִיא מֵהַבַּ״ח בְּשֵׁם רַשַׁ״ל עַיֵּן שָׁם. וְסֵדֶר הַפִּיּוּטִים שֶׁבְּכָל יוֹם וּבְיוֹם הוֹשַׁעְנָא רַבָּה עַיֵּן בַּלְּבוּשׁ (סי׳ תרסג ס״א, תרסד סי״א), וְכָתַב (שם סי׳ תרס ס״א) שֶׁנּוֹהֲגִים כְּשֶׁאוֹמְרִים הוֹשַׁעְנָא לְנַעְנֵעַ אֶת הַלּוּלָב עַל שֵׁם ׳אָז יְרַנְּנוּ כָּל עֲצֵי יָעַר׳ כו׳ (תהלים צו יב), וְעַיֵּן שָׁם (ס״ב) בַּאֲמִירַת אֲנִי וְהוּ הַנִּזְכָּר בַּמִּשְׁנָה (מה.) שֶׁפֵּרֵשׁ רַשִׁ״י (שם ד״ה אני) שֶׁהֵם שְׁנֵי שֵׁמוֹת מִשֵּׁם שֶׁל ע״ב, עַיֵּן שָׁם בַּלְּבוּשׁ בֵּאוּר הַדְּבָרִים, וּבְאֵלִיָּה רַבָּה (סק״ג) הֵבִיא מַה שֶּׁכָּתְבוּ בֵּית יוֹסֵף (ד״ה ומ״ש רבינו אני) וּלְבוּשׁ (שם) וְאַבּוּדַרְהָם (הל׳ תפלת סוכות) וְהַתּוֹסְפוֹת יוֹם טוֹב (פ״ד מ״ה) בְּשֵׁם אֲנִי שֶׁהוּא אַלֶּף דְּיִשְׂרָאֵל וְרַשִׁ״י בְּסֻכָּה (שם) כָּתַב שֶׁהוּא אַלֶּף דְּאַחֲרֵיהֶם עַיֵּן שָׁם, וְעַיֵּן בִּרְכֵּי יוֹסֵף (סק״ד) שֶׁהֵבִיא מֵהַיְרוּשַׁלְמִי (פ״ד ה״ג), וְעַיֵּן בְּסִפְרִי שׁוּ״ת בֵּית אֶפְרַיִם (חו״מ סי׳ מ) בְּפֵרוּשׁ הַפִּיּוּט כְּהוֹשַׁעְתָּ אֵלִים כו׳ בֶּחָרוּז כְּהוֹשַׁעְתָּ גּוֹי וֵאלֹהִים דְּרוּשִׁים לְיֵשַׁע אֱלֹהִים, עַל פִּי הַיְרוּשַׁלְמִי דְּסֻכָּה (שם) דְּדָרִישׁ ׳אֲשֶׁר פָּדִיתָ עַמְּךָ מִמִּצְרַיִם גּוֹי וֵאלֹהָיו׳ (שמואל ב׳ ז כג) כִּבְיָכוֹל אֶת עַצְמְךָ פָּדִיתָ עַיֵּן שָׁם. וְגַם הֶחָרוּז חַנּוּן בְּיָדָם מַעֲבִידִים כָּתַבְתִּי שֶׁלַּעֲנִיּוּת דַּעְתִּי הוּא טָעוּת סוֹפֵר שֶׁנָּפַל בַּסְּפָרִים הַיְשָׁנִים (הֲלוֹם רָאִיתִי בְּסִדּוּר כָּתוּב עַל קְלָף יָשָׁן כָּתוּב גַּם כֵּן כַּנֻּסְחָא שֶׁלְּפָנֵינוּ) וְצָרִיךְ לוֹמַר חִנָּם בְּיַד מַעֲבִידִים, עַיֵּן שָׁם מִלְּתָא בְּטַעְמָא:

בַּאֵר הֵיטֵב

הַגְּדוֹלָה (הגב״י סק״א): (ד) **יָמִין.** לְפִי שֶׁהַסֵּפֶר תּוֹרָה עַל הַבִּימָה וְכָל הַצִּבּוּר צְרִיכִין לַהֲפֹךְ פְּנֵיהֶם כְּלַפֵּי סֵפֶר תּוֹרָה שֶׁעַל הַמִּגְדָּל קֹדֶם שֶׁיַּתְחִילוּ לְהַקִּיף וְאָז הָוֵי צָפוֹן יָמִין שֶׁלָּהֶם. דַּרְכֵי מֹשֶׁה (אות א) וְעַיֵּן מָגֵן אַבְרָהָם (סק״א): **ב** (ג) **אֵינוֹ מַקִּיף.** וּבְיוֹם שְׁבִיעִי אִם אֵין לוּלָב בָּעִיר יַקִּיפוּ בַּעֲרָבָה. בַּ״ח (ס״ג) מָגֵן אַבְרָהָם (סק״ג): (ד) **נוֹטְלִים.** וְהָאֲרִ״י זַ״ל הִזְהִיר שֶׁלֹּא לְחַבְּרָם כְּלָל עִם הַלּוּלָב רַק אַחַר קַדִּישׁ תִּתְקַבֵּל אָז קַח בְּיָדְךָ הָעֲרָבָה וְתַחְבֹּט חָמֵשׁ פְּעָמִים בַּקַּרְקַע. עַיֵּן סֵפֶר כַּוָּנַת הוֹשַׁעְנָא רַבָּה בְּסוֹפוֹ (שער הכוונות דרושי חג הסוכות דרוש ח). וּשְׁלָ״ה (פרק נר מצוה אות יח) כָּתַב כְּשֶׁמַּגִּיעַ לְתַעֲנֶה אֱמוּנִים אָז מַנִּיחַ הַלּוּלָב וְיִקַּח הָעֲרָבָה, וְעַיֵּן בְּסֵפֶר נָגִיד וּמְצַוֶּה (ח״ב סדר הלילה הזאת ד״ה ערבה):

א (א) **אַחֲרָיו.** וּמִי שֶׁלֹּא אָכַל לַיְלָה רִאשׁוֹנָה בַּסֻּכָּה צָרִיךְ בְּלֵיל שְׁנִיָּה לְבָרֵךְ סֻכָּה וְאַחַר כָּךְ זְמַן. מָגֵן אַבְרָהָם, וְעַיֵּן סִימָן תרמ״א סָעִיף קָטָן ב׳ מַה שֶּׁכָּתַבְתִּי שָׁם. וְהַבַּ״ח (ס״א) כָּתַב בְּשֵׁם רֹב אַחֲרוֹנִים שֶׁלְּעוֹלָם יְבָרֵךְ סֻכָּה וְאַחַר כָּךְ זְמַן, וְכֵן כָּתַב בְּהַגָּהוֹת מִנְהָגִים (הל׳ חג הסוכות) בְּשֵׁם הַרְבֵּה פּוֹסְקִים וְכֵן כָּתַב בְּמַעְגְּלֵי צֶדֶק, וְעַיֵּן מָגֵן אַבְרָהָם. וְכָתַב בִּשְׁיָרֵי כְּנֶסֶת הַגְּדוֹלָה (הגב״י סק״ג) דְּהָאוֹמֵר בִּרְכַּת הַסֻּכָּה בְּיוֹם שֶׁיֵּשׁ קִדּוּשׁ בְּבִרְכַּת הַמּוֹצִיא טוֹעֶה הוּא, אֶלָּא שֶׁצָּרִיךְ לְאָמְרָהּ אַחַר הַקִּדּוּשׁ, עַיֵּן שָׁם וְעַיֵּן בְּיַד אַהֲרֹן (הגה״ט):

א [א] **אַחֲרָיו.** עַיֵּן בַּאֵר הֵיטֵב, וְעַיֵּן לְעֵיל סִימָן תרמ״א (סק״ב) שָׁם הֵבֵאתִי תְּשׁוּבַת הַבַּ״ח (סי׳ קלב) וְדַעַת הַחוֹלְקִים עַיֵּן שָׁם:

מִשְׁנָה בְּרוּרָה

(ב) **שֶׁהָיוּ מַקִּיפִין אֶת הַמִּזְבֵּחַ.** גַּם כֵּן בְּכָל יוֹם פַּעַם אַחַת וּבַשְּׁבִיעִי שֶׁבַע פְּעָמִים: (ג) **לְצַד יָמִין.** וּלְפִי (ד) שֶׁהַסֵּפֶר תּוֹרָה עַל הַבִּימָה, וְהַצִּבּוּר אַנְשֵׁי מִזְרָח צְרִיכִין לַהֲפֹךְ פְּנֵיהֶם כְּלַפֵּי סֵפֶר תּוֹרָה קֹדֶם שֶׁיַּתְחִילוּ לְהַקִּיף, וְאָז מִמֵּילָא הָוֵי צָפוֹן יָמִין שֶׁלָּהֶם, וְסִדְרָן בַּהַקָּפָה הוּא צָפוֹן מַעֲרָב דָּרוֹם מִזְרָח, (ג) וְהַחַזָּן שֶׁעוֹמֵד נֶגֶד הַהֵיכָל אֵין מִן הַנָּכוֹן שֶׁיַּהֲפֹךְ פָּנָיו מִתְּחִלָּה שֶׁיִּהְיֶה אֲחוֹרָיו נֶגֶד הַהֵיכָל, מִכָּל מָקוֹם צָרִיךְ לְהַקִּיף גַּם כֵּן לַצָּפוֹן עִם הַצִּבּוּר אַף שֶׁאֶצְלוֹ הוּא דֶּרֶךְ שְׂמֹאל: (ד) **וּבְשַׁבָּת אֵין מַקִּיפִין.** לְפִי (ד) שֶׁגַּם בַּמִּקְדָּשׁ לֹא הָיוּ נוֹטְלִין עֲרָבָה בְּשַׁבָּת, וְכָל שֶׁכֵּן לְפִי מִנְהָגֵנוּ שֶׁאָנוּ מַקִּיפִין בְּלוּלָב אֵין הַלּוּלָב נִטַּל בְּשַׁבָּת: (ה) **וְאֵין מוֹצִיאִין סֵפֶר תּוֹרָה.** כֵּיוָן דְּאֵין מַקִּיפִין [דַּרְכֵי מֹשֶׁה (אות ב)]: (ו) **עַל הַבִּימָה.** רַק פּוֹתְחִין אֲרוֹן הַקֹּדֶשׁ וְאוֹמְרִים הוֹשַׁעְנוֹת וּכְדִלְקַמֵּהּ (ס״ג) [אַחֲרוֹנִים]: **ב** (ז) **אֵינוֹ מַקִּיף.** וּבְיוֹם שְׁבִיעִי אִם אֵין לוּלָב (ה) בָּעִיר יַקִּיפוּ בַּעֲרָבָה [אַחֲרוֹנִים]: (ח) **נוֹטְלִין הָעֲרָבָה עִם הַלּוּלָב.** עַיֵּן לְקַמָּן סִימָן תרס״ד סָעִיף ז׳ בְּהַגָּ״ה דְּיוֹתֵר טוֹב שֶׁלֹּא לְחַבֵּר הָעֲרָבָה עִם הַלּוּלָב כְּלָל, וְכֵן כָּתוּב בְּשֵׁם הָאֲרִ״י זַ״ל (פרי עץ חיים שער הלולב פ״ו) שֶׁלֹּא לְחַבְּרָם כְּלָל עִם הַלּוּלָב, רַק אַחַר קַדִּישׁ תִּתְקַבֵּל אָז קַח בְּיָדְךָ הָעֲרָבָה וְתַחְבֹּט חָמֵשׁ פְּעָמִים בַּקַּרְקַע. וּשְׁלָ״ה (פרק נר מצוה אות יח) כָּתַב כְּשֶׁמַּגִּיעַ לְתַעֲנֶה אֱמוּנִים אָז מַנִּיחַ הַלּוּלָב וְיִקַּח הָעֲרָבָה: (ט) **אֵינוֹ מַקִּיף.** דִּכְתִיב (ויקרא כג מ) ׳וּשְׂמַחְתֶּם לִפְנֵי ה׳ אֱלֹהֵיכֶם שִׁבְעַת יָמִים׳ וְהוּא בִּשְׁעַת הַקָּפָה [הַגְּרָ״א]: **ג** (י) **שֶׁאֵין אוֹמְרִים הוֹשַׁעְנָא בְּשַׁבָּת.** טַעְמָם (ו) מִפְּנֵי הַתִּינוֹקוֹת שֶׁיִּשְׁמְעוּ שֶׁאוֹמְרִים בְּשַׁבָּת כְּמוֹ בְּחֹל, וְיֵלְכוּ גַּם לִטֹּל לוּלָב. וְלֹא נָהֲגוּ כֵּן, דְּכֵיוָן שֶׁאֵין מַקִּיפִין בְּשַׁבָּת, מִתְבָּרֵר לָהֶם בְּמַה שֶּׁאֵין מַקִּיפִין:

א (א) **סֻכָּה.** דִּזְמַן לֹא קָאֵי אֶלָּא אַקִּדּוּשׁ וְלֹא אַסֻּכָּה, דְּאַף אִם יוֹם רִאשׁוֹן חֹל יָצָא בִּזְמַן דְּסֻכָּה, דְּלֹא גָּרַע מֵאִלּוּ בֵּרַךְ זְמַן בִּשְׁעַת עֲשִׂיַּת הַסֻּכָּה דְּיָצָא, הִלְכָּךְ צָרִיךְ שֶׁלֹּא לְהַפְסִיק בְּסֻכָּה בֵּין קִדּוּשׁ לִזְמַן. (א) אָכֵן מִי שֶׁלֹּא אָכַל לַיְלָה רִאשׁוֹנָה בַּסֻּכָּה וְגַם לְמָחָר בְּשַׁחֲרִית לֹא אָכַל בַּסֻּכָּה, יְבָרֵךְ בְּלֵיל שְׁנִיָּה סֻכָּה וְאַחַר כָּךְ זְמַן, דְּאָז הַזְּמַן יִהְיֶה קָאֵי אַשְּׁנֵיהֶם: (ב) **וְכֵן רָאוּי לִנְהֹג.** וְהִנֵּה הָרַדְבַּ״ז חֵלֶק א׳ סִימָן מ״ו וְהָרַשַׁ״ל (שו״ת סי׳ סד) דַּעְתָּם כַּאֲבִי הָעֶזְרִי (ראבי״ה ח״ב סי׳ תרמד) דִּלְעוֹלָם סֻכָּה וְאַחַר כָּךְ זְמַן, (ד) וּמִכָּל מָקוֹם לֹא מִקְּרֵי הֶפְסֵק מַה שֶּׁאוֹמֵר בֵּינְתַיִם בִּרְכַּת סֻכָּה, וְדֻמְיָא דְּאָנוּ אוֹמְרִים כְּשֶׁחָל יוֹם טוֹב בְּמוֹצָאֵי שַׁבָּת יַקְנְהַ״ז אַף עַל פִּי שֶׁהַזְּמַן אֵינוֹ חוֹזֵר עַל הַהַבְדָּלָה כִּי אִם עַל קִדּוּשׁ, הָכִי נַמִי הַזְּמַן חוֹזֵר עַל קִדּוּשׁ שֶׁלִּפְנֵי סֻכָּה, (ג) וְיֵשׁ מֵאַחֲרוֹנִים שֶׁהֶעְתִּיקוּ לְדִינָא כְּמוֹתָם, עַל כֵּן מִי שֶׁרוֹצֶה לִנְהֹג כֵּן אֵין מוֹחִין בְּיָדוֹ,

שַׁעַר הַצִּיּוּן

(ד) מָגֵן אַבְרָהָם (סק״א). וְרוֹצֶה לוֹמַר דְּלִכְאוֹרָה הָיוּ צְרִיכִין מִתְּחִלָּה לְהַקִּיף לְצַד דָּרוֹם שֶׁהוּא יָמִין שֶׁלָּהֶם, וְלָזֶה תֵּרֵץ דִּלְפִי שֶׁהָיוּ מִתְּחִלָּה צְרִיכִין לַהֲפֹךְ פְּנֵיהֶם נֶגֶד הַבִּימָה מִמֵּילָא אַחַר כָּךְ הַצָּפוֹן הָוֵי יָמִין שֶׁלָּהֶם: (ג) כֵּן בֵּאֵר הַבִּכּוּרֵי יַעֲקֹב (סק״ד) אֶת דִּבְרֵי הַמָּגֵן אַבְרָהָם, וּדְבָרָיו נְכוֹנִים: (ד) מָגֵן אַבְרָהָם (סק״ב): **ב** (ה) **אֲבָל כְּשֶׁיֵּשׁ בָּעִיר אַף שֶׁהוּא אֵין לוֹ לֹא יַקִּיף בַּעֲרָבָה** דְּמִחֲזֵי כְּיֻהֲרָא [אַחֲרוֹנִים]: **ג** (ו) טוּר:

א (א) כֵּן הִסְכִּימוּ רֹב אַחֲרוֹנִים, דְּלֹא כְּמָגֵן אַבְרָהָם בְּשֵׁם הַבַּ״ח (ס״א): (ד) הַפּוֹסְקִים בְּשֵׁם אֲבִי הָעֶזְרִי: (ג) תְּרוּמַת הַדֶּשֶׁן (סי׳ צה) וְהַבַּ״ח (ס״א) וְהַטַּ״ז (ס״א) וְהַנּוֹדָע בִּיהוּדָה (מהדו״ק או״ח סי׳ לט) וְכֵן הוּא בְּמַעֲשֵׂה רַב (סי׳ ריט), וּלְנֶגְדָּם יֵשׁ כַּמָּה אַחֲרוֹנִים שֶׁהֶעְתִּיקוּ כְּהַשֻּׁלְחָן עָרוּךְ וְהָרַמָּ״א, הַיְנוּ הַדֶּרֶךְ הַחַיִּים (הל׳ סוכה דיני ברכת שהחינו ס״ד) וְהַחַיֵּי אָדָם (כלל עט ס״ג) וְהַיּוֹסֵף אֹמֶץ (סי׳ כח), וְכֵן הֶעְתִּיק הַלְּבוּשׁ כְּהַשֻּׁלְחָן עָרוּךְ. אַחַר כָּךְ מָצָאתִי בְּאֵלִיָּה רַבָּה (סק״א) שֶׁהַחוֹלְקִין הוּא מִשּׁוּם שֶׁסָּבְרוּ שֶׁרַק דַּעַת הָרֹא״שׁ הוּא נֶגֶד אֲבִי הָעֶזְרִי, אֲבָל בֶּאֱמֶת דַּעַת הַרְבֵּה רִאשׁוֹנִים הוּא כְּהָרֹא״שׁ הֲלֹא הֵמָּה הָר״י בַּר שִׁמְשׁוֹן וְר׳ מְנַחֵם ווירמ״ש וְר״ש הַלֵּוִי וְר״י מִדּוּרָא (הובאו דבריהם באמרכל הל׳ סוכה) עַל כֵּן דַּעְתּוֹ שֶׁלֹּא לָזוּז מִן הַשֻּׁלְחָן עָרוּךְ וְהָרַמָּ״א. וּמִכָּל מָקוֹם נִרְאֶה לִי אַחֲרֵי שֶׁכַּמָּה אַחֲרוֹנִים הִסְכִּימוּ לְהָרַשַׁ״ל וְהָרַדְבַּ״ז אֵין בָּנוּ כֹּחַ לִמְחוֹת בְּיָדָן. וְהִנֵּה מַה שֶׁהֶעְתִּיק בְּבַאֵר הֵיטֵב (סק״א) בְּשֵׁם שְׁיָרֵי כְּנֶסֶת הַגְּדוֹלָה הֶאֱרַכְתִּי בָּזֶה בְּסִימָן תרמ״ג (משנ״ב סק״ט) עַיֵּן שָׁם:

ליקוטי דברי הרב: א] הרב בסידורו כתב שבשבת אין אומרים הושענות כלל. ובשער הכולל (פמ״ה סק״ג) פירש שהכוונה שאם חל יום ראשון של סוכות בשבת, מדלגין למען אמיתך ולמחרתו אומרין אבן שתיה וממשיכים הסדר האמור בשאר ימים, וכן על זה הדרך. ובשם הצ״צ הביא שלמחרתו יאמרו שתי הושענות של אתמול ושל היום.

Mishna Brura Menukad © Copyright Oz Vehadar - עוז והדר
Sacred Text - If printed do not throw away, requires genizah

תרסב סֵדֶר תְּפִלַּת יוֹם שֵׁנִי שֶׁל סֻכּוֹת. וּבוֹ ג׳ סְעִיפִים:

א [א]בְּיוֹם שֵׁנִי מְבָרֵךְ עַל נְטִילַת לוּלָב, (א) וְכֵן בְּכָל שְׁאָר יָמִים: **ב** (ב) [ב]אֵינוֹ מְבָרֵךְ זְמַן בְּיוֹם שֵׁנִי עַל הַלּוּלָב, (ג) [ג]אֶלָּא אִם כֵּן חָל יוֹם רִאשׁוֹן בְּשַׁבָּת: **ג** [ד]מוֹצִיאִים שְׁנֵי סְפָרִים, וְקוֹרִין בָּהֶם פָּרָשִׁיּוֹת שֶׁנִּקְרְאוּ (ד) אֶתְמוֹל, וּמַפְטִיר בִּמְלָכִים (א׳ ח ג-כא) *)׳וַיִּקָּהֲלוּ׳, עַד ׳בְּהוֹצִיאוֹ אוֹתָם מֵאֶרֶץ מִצְרָיִם׳:

תרסג סֵדֶר תְּפִלַּת חֹל הַמּוֹעֵד. וּבוֹ ג׳ סְעִיפִים:

א (א) [א]בְּחֹל הַמּוֹעֵד מוֹצִיאִין סֵפֶר תּוֹרָה וְקוֹרִין בּוֹ (א) אַרְבָּעָה [ב]בְּקָרְבְּנוֹת הֶחָג שֶׁבְּפָרָשַׁת פִּנְחָס (במדבר כט יז ואילך). [ג]וּבַיּוֹם הָרִאשׁוֹן שֶׁל חֹל הַמּוֹעֵד קוֹרֵא כֹּהֵן ׳וּבַיּוֹם הַשֵּׁנִי׳, וְלֵוִי ׳וּבַיּוֹם הַשְּׁלִישִׁי׳, (ב) וְיִשְׂרָאֵל חוֹזֵר וְקוֹרֵא ׳וּבַיּוֹם הַשְּׁלִישִׁי׳, וְהָרְבִיעִי קוֹרֵא (ג) (ג) סְפֵקָא דְּיוֹמָא ׳וּבַיּוֹם הַשֵּׁנִי׳ ׳וּבַיּוֹם הַשְּׁלִישִׁי׳, וְעַל דֶּרֶךְ זֶה קוֹרִים בִּשְׁאָר יָמִים. הַגָּה: וְיֵשׁ אוֹמְרִים שֶׁשְּׁנַיִם (ד) הָרִאשׁוֹנִים קוֹרִין בִּסְפֵקָא דְּיוֹמָא, וְהַשְּׁלִישִׁי קוֹרֵא בְּיוֹם הַמָּחֳרָת, וְהָרְבִיעִי חוֹזֵר וְקוֹרֵא (ה) כָּל סְפֵקָא דְּיוֹמָא דְּהַיְנוּ מַה שֶּׁקָּרְאוּ שְׁנַיִם הָרִאשׁוֹנִים, וְכֵן אָנוּ נוֹהֲגִים. וּבַיּוֹם הַשְּׁבִיעִי הַכֹּהֵן קוֹרֵא ׳בַּיּוֹם הַחֲמִישִׁי׳, לֵוִי ׳בַּיּוֹם הַשִּׁשִּׁי׳, יִשְׂרָאֵל ׳בַּיּוֹם הַשְּׁבִיעִי׳, (ו) וְהָרְבִיעִי קוֹרֵא ׳בַּיּוֹם הַשִּׁשִּׁי׳ ׳וּבַיּוֹם הַשְּׁבִיעִי׳, וְכֵן אָנוּ נוֹהֲגִין (רש״י (נה. ד״ה אתקין) בשם רבותיו (ומהרי״ו) [ומהרי״ל] (סדר תפילות חג הסוכות) ומנהגים (הל׳ חג הסוכות)). [ד]וּבְאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל שֶׁאֵין שָׁם סְפֵקָא דְּיוֹמָא, אֵין קוֹרִים בְּכָל יוֹם אֶלָּא קָרְבַּן הַיּוֹם בִּלְבַד, כִּי בְּיוֹם שֵׁנִי שֶׁהוּא רִאשׁוֹן לְחֻלּוֹ שֶׁל מוֹעֵד, קוֹרֵא כֹּהֵן ׳וּבַיּוֹם הַשֵּׁנִי׳, וְהַשְּׁלִשָׁה הָעוֹלִים אַחֲרָיו חוֹזְרִים וְקוֹרִים אוֹתָהּ פָּרָשָׁה עַצְמָהּ, וְעַל דֶּרֶךְ זֶה בְּכָל יוֹם מִשְּׁאָר הַיָּמִים: **ב** [ה]שַׁבָּת שֶׁל חֻלּוֹ שֶׁל מוֹעֵד

א מַסְקָנַת הַגְּמָרָא סֻכָּה מ״ו (ע״א) וּכְרַב יְהוּדָה. ב טוּר בְּשֵׁם רַבִּי שְׁלֹמֹה בַּר שִׁמְשׁוֹן וְרִ״י וְרֹא״ש (פ״ד סי׳ ב). ג טוּר. ד צִיַּנְתִּיו לְעֵיל סִימָן ת״צ (אות א). *) (מִפְּנֵי שֶׁחֲנֻכַּת הַבַּיִת הָיְתָה בְּאוֹתָהּ אֲסֵפָה וּבְחַג הַסֻּכּוֹת). א מִשְׁנָה מְגִלָּה כ״א (ע״א). ב שָׁם ל״א (ע״א). ג מַהָא דְּאִתְקִין אֲמֵימָר סֻכָּה נ״ה (ע״א), וּכְמוֹ שֶׁפָּרְשׁוּ הָרִי״ף (מגילה י.) וְהָרֹא״ש (מגילה פ״ד סי׳ י) בְּשֵׁם גָּאוֹן. ד בֵּית יוֹסֵף (ד״ה ומ״ש ורבו הדעות). ה צִיַּנְתִּיו בְּסִימָן ת״צ (אות כ״ל).

בְּאֵר הֵיטֵב

א (א) **בְּחֹל הַמּוֹעֵד.** בִּתְפִלַּת מוּסָף אוֹמֵר בֵּין יוֹם הַשֵּׁנִי לְיוֹם הַשְּׁלִישִׁי וּמִנְחָתָם וְגוֹ׳. לְבוּשׁ. סֵדֶר הוֹשַׁעְנוֹת בִּשְׁנֵי יָמִים טוֹבִים לְמַעַן אֲמִתָּךְ אֶבֶן שְׁתִיָּה, וּבְחֹל הַמּוֹעֵד אֶעֱרֹךְ שׁוּעִי אֵל לְמוֹשָׁעוֹת אֲדוֹן הַמּוֹשִׁיעַ, וּבְשַׁבָּת אֹם נְצוּרָה. וְאִם חָל יוֹם רִאשׁוֹן דְּסֻכּוֹת בְּשַׁבָּת אוֹמֵר בְּיוֹם שֵׁנִי לְמַעַן אֲמִתָּךְ וּבְיוֹם שֵׁנִי דְּחֹל הַמּוֹעֵד אֶבֶן שְׁתִיָּה. וְאִם חָל יוֹם שִׁשִּׁי בְּשַׁבָּת אָז אוֹמֵר בְּיוֹם (שְׁלִישִׁי) [שֵׁנִי] דְּחֹל הַמּוֹעֵד אֹם אֲנִי חוֹמָה וּבְיוֹם (רְבִיעִי) [שְׁלִישִׁי] אֵל לְמוֹשָׁעוֹת. לְבוּשׁ וּמִנְהָגִים (הל׳ חג הסוכות): (ג) **סְפֵקָא.** וּבְיוֹם טוֹב אֵין קוֹרִין וּבַיּוֹם הַשֵּׁנִי דִּגְנֵאי לִקְרוֹת יוֹם טוֹב סְפֵק חֹל. רַשִׁ״י בִּמְגִלָּה דַּף ל׳ (ע״ב, ד״ה קורין):

מִשְׁנָה בְּרוּרָה

(ד) וּמִכָּל מָקוֹם אִם כַּמָּה בַּעֲלֵי בָּתִּים אוֹכְלִין בְּסֻכָּה אַחַת לֹא יִהְיוּ חֲלוּקִין בְּמִנְהָגָם בָּזֶה. חֲסִידִים וְאַנְשֵׁי מַעֲשֶׂה עוֹשִׂים לְזֵכֶר שִׂמְחַת בֵּית הַשּׁוֹאֵבָה, לִהְיוֹת נֵעוֹרִים בַּלֵּילוֹת שֶׁל חֹל הַמּוֹעֵד סֻכּוֹת וּלְהַרְבּוֹת בִּזְמִירוֹת וּשְׁבָחִים, וּמַרְבִּים נֵרוֹת בַּסֻּכָּה בְּלֵילוֹת אֵלּוּ, גַּם בְּהַרְבֵּה בָּתֵּי מִדְרָשׁוֹת נָהֲגוּ לְהַרְבּוֹת בְּנֵרוֹת בִּתְפִלַּת עַרְבִית דְּחֹל הַמּוֹעֵד בֶּחָג הַזֶּה. יְסוֹד וְשֹׁרֶשׁ הָעֲבוֹדָה (שער יא פי״ד) עַיֵּן שָׁם שֶׁהֶאֱרִיךְ בָּזֶה:

א (א) **וְכֵן בְּכָל שְׁאָר יָמִים.** דְּאַף עַל גַּב דְּכָל הַיָּמִים חוּץ מִן יוֹם הָרִאשׁוֹן הוּא רַק מִדְּרַבָּנָן, זֵכֶר לַמִּקְדָּשׁ שֶׁהָיָה הַמִּצְוָה לִשְׂמֹחַ שָׁם בַּמִּצְוָה הַהִיא כָּל שִׁבְעַת הַיָּמִים, אֲפִלּוּ הָכִי שַׁיָּךְ לְבָרֵךְ עָלֶיהָ וְלוֹמַר וְצִוָּנוּ מִדִּכְתִיב (דברים יז יא) ׳וְלֹא תָסוּר מִכָּל הַדְּבָרִים אֲשֶׁר יַגִּידוּ לְךָ׳ וְגוֹ׳: **ב** (ב) **אֵינוֹ מְבָרֵךְ זְמַן בְּיוֹם שֵׁנִי.** דְּמִמָּה נַפְשָׁךְ יָצָא (א) בְּמַה שֶּׁאָמַר בְּיוֹם רִאשׁוֹן זְמַן אַף אִם הוּא חֹל, דְּלֹא גָּרַע מִמַּה שֶּׁאָמַר זְמַן (ג) בִּשְׁעַת עֲשִׂיַּת הַלּוּלָב דְּיָצָא, וְלֹא דָּמֵי לְקִדּוּשׁ שֶׁאוֹמֵר בְּלֵיל שֵׁנִי זְמַן, שֶׁאוֹתוֹ הוּא בִּשְׁבִיל הַיּוֹם וְלֹא בִּשְׁבִיל הַסֻּכָּה. (ג) וְאַף עַל גַּב דְּגַבֵּי שׁוֹפָר מִנְהָגֵנוּ לוֹמַר זְמַן אֲפִלּוּ בְּיוֹם שֵׁנִי, שָׁאנֵי הָתָם דְּלִפְעָמִים עִקַּר הַקְּדֻשָּׁה הוּא בְּיוֹם שֵׁנִי כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב שָׁם בְּסִימָן ת״ר (ס״ג): (ג) **אֶלָּא אִם כֵּן חָל יוֹם רִאשׁוֹן בְּשַׁבָּת.** דְּאָז צָרִיךְ לְבָרֵךְ זְמַן בַּשֵּׁנִי, שֶׁהוּא פַּעַם רִאשׁוֹן שֶׁנּוֹטְלוֹ כֵּיוָן שֶׁלֹּא אֲמָרוֹ בָּרִאשׁוֹן. וְהוּא הַדִּין אִם לֹא נָטַל (ד) הַלּוּלָב עַד יוֹם הַשְּׁבִיעִי דִּמְבָרֵךְ זְמַן בַּשְּׁבִיעִי [אַחֲרוֹנִים]: **ג** (ד) **אֶתְמוֹל.** אִם הִתְחִיל בְּמַפְטִיר מִן וּבַיּוֹם הַשֵּׁנִי, אַף עַל פִּי שֶׁגָּמַר וּבֵרַךְ (ה) יַחֲזֹר וְיִקְרָא מִן וּבַחֲמִשָּׁה עָשָׂר בִּבְרָכָה לְפָנֶיהָ וּלְאַחֲרֶיהָ:

א (א) **אַרְבָּעָה בְּקָרְבְּנוֹת הֶחָג.** וְאוֹמְרִים חֲצִי קַדִּישׁ אַחַר הָרְבִיעִי: (ב) **וְיִשְׂרָאֵל חוֹזֵר וְקוֹרֵא וּבַיּוֹם הַשְּׁלִישִׁי.** וְלֹא סְבִירָא לֵהּ כְּדֵעָה שְׁנִיָּה שֶׁיִּקְרָא וּבַיּוֹם הָרְבִיעִי, (א) כִּי הִיא שֶׁלֹּא מֵעִנְיָנוֹ שֶׁל יוֹם, שֶׁאִם תִּמְנֶה מִיּוֹם רִאשׁוֹן שֶׁל יוֹם טוֹב הוּא יוֹם שְׁלִישִׁי, וְאִם תִּמְנֶה מִיּוֹם שֵׁנִי שֶׁל יוֹם טוֹב הוּא יוֹם שֵׁנִי: (ג) **סְפֵקָא דְּיוֹמָא.** אֲבָל בַּיּוֹם הַשֵּׁנִי שֶׁל יוֹם טוֹב אַף דְּאָנוּ עוֹשִׂין אוֹתוֹ לְיוֹם טוֹב גַּם כֵּן מִשּׁוּם סְפֵקָא דְּיוֹמָא, אֵין קוֹרִין בּוֹ וּבַיּוֹם הַשֵּׁנִי (ג) דִּגְנֵאי לִקְרוֹת לְיוֹם טוֹב סְפֵק חֹל: (ד) **הָרִאשׁוֹנִים.** וְאִם קָרָא הַלֵּוִי בַּיּוֹם הַשְּׁלִישִׁי וּבַיּוֹם הָרְבִיעִי, (ג) יִקְרָא לְהַשְּׁלִישִׁי וּבַיּוֹם הַחֲמִישִׁי, וְהָרְבִיעִי יִקְרָא בַּיּוֹם הַשֵּׁנִי וּבַיּוֹם הַשְּׁלִישִׁי: (ה) **כָּל סְפֵקָא דְּיוֹמָא.** עַיֵּן לְעֵיל בְּסִימָן קל״ז בְּמִשְׁנָה בְּרוּרָה סָעִיף קָטָן י״א: (ו) **וְהָרְבִיעִי קוֹרֵא בַּיּוֹם הַשִּׁשִּׁי וּבַיּוֹם הַשְּׁבִיעִי.** וְכֵן בַּתְּפִלָּה בְּקָרְבָּנוֹת הַמּוּסָפִין בְּחֹל הַמּוֹעֵד מַזְכִּירִין גַּם כֵּן סְפֵקָא דְּיוֹמָא, דְּהַיְנוּ בְּיוֹם רִאשׁוֹן דְּחֹל הַמּוֹעֵד אוֹמְרִים וּבַיּוֹם הַשֵּׁנִי פָּרִים שְׁנֵים עָשָׂר וְגוֹ׳ וּבַיּוֹם הַשְּׁלִישִׁי פָּרִים עַשְׁתֵּי עָשָׂר וְגוֹ׳, וְסִימָן שֶׁלֹּא תִּטְעֶה לְעוֹלָם הַפָּרִים וְהַיָּמִים בְּיַחַד הֵם אַרְבָּעָה עָשָׂר (טוּר). וְצָרִיךְ לוֹמַר וּמִנְחָתָם (ד) בֵּין יוֹם הַשֵּׁנִי לְיוֹם הַשְּׁלִישִׁי, וְכֵן בְּכָל יוֹם צָרִיךְ לוֹמַר וּמִנְחָתָם עַל כָּל יוֹם בִּפְנֵי עַצְמוֹ, וּדְלֹא כְּהַטּוֹעִין שֶׁאֵין אוֹמְרִים רַק פַּעַם אַחַת וּמִנְחָתָם. בְּמוּסָף בְּחֹל ׳אֶת מוּסַף׳, וּבְשַׁבָּת ׳מוּסְפֵי׳ [פְּרִי מְגָדִים (א״א סק״ב)]. [א]סֵדֶר הוֹשַׁעְנוֹת, (ה) בִּשְׁנֵי יָמִים טוֹבִים אוֹמְרִים לְמַעַן אֲמִתָּךְ אֶבֶן שְׁתִיָּה, וּבְחֹל הַמּוֹעֵד אֶעֱרֹךְ שׁוּעִי אֵל לְמוֹשָׁעוֹת אָדוֹן הַמּוֹשִׁיעַ, וּבְשַׁבָּת אֹם נְצוּרָה. וְאִם חָל יוֹם רִאשׁוֹן דְּסֻכּוֹת בְּשַׁבָּת אוֹמֵר בְּיוֹם שֵׁנִי לְמַעַן אֲמִתָּךְ, וּבְיוֹם רִאשׁוֹן דְּחֹל הַמּוֹעֵד אֶעֱרֹךְ שׁוּעִי, וּבְיוֹם שֵׁנִי דְּחֹל הַמּוֹעֵד אֶבֶן שְׁתִיָּה, וּבְיוֹם שְׁלִישִׁי דְּחֹל הַמּוֹעֵד אֵל לְמוֹשָׁעוֹת, וּבְיוֹם רְבִיעִי דְּחֹל הַמּוֹעֵד אָדוֹן הַמּוֹשִׁיעַ, וְאֹם אֲנִי חוֹמָה נִדְחֶה לְגַמְרֵי. וְאִם חָל יוֹם שִׁשִּׁי בְּשַׁבָּת אָז אוֹמְרִים עַל זֶה הַסֵּדֶר לְמַעַן אֲמִתָּךְ אֶבֶן שְׁתִיָּה אֶעֱרֹךְ שׁוּעִי אֹם אֲנִי חוֹמָה אֵל

שַׁעַר הַצִּיּוּן

(ד) פָּשׁוּט: **ב** (א) פּוֹסְקִים: (ג) הַיְנוּ בִּשְׁעַת אֲגִידַת הַלּוּלָב: (ג) טַ״ז (סק״א): (ד) **כָּתַב הַפְּרִי מְגָדִים מַשְׁמַע הָא נָטַל הַלּוּלָב בְּיוֹם רִאשׁוֹן וְלֹא בֵּרַךְ, שׁוּב אֵינוֹ מְבָרֵךְ זְמַן כְּשֶׁנּוֹטְלוֹ בְּיוֹם שֵׁנִי** [פְּרִי מְגָדִים בְּמִשְׁבְּצוֹת זָהָב (סק״א)]. **וּבֶאֱמֶת לָאו רְאָיָה הִיא** דִּלְפִי שֶׁהַשֻּׁלְחָן עָרוּךְ לֹא מַיְרֵי אֶלָּא בְּחִסַּר יוֹם אֶחָד שֶׁלֹּא נְטָלוֹ דִּמְבָרֵךְ זְמַן בַּשֵּׁנִי, וְקָא מַשְׁמַע לָן דְּהוּא הַדִּין חִסַּר שִׁשָּׁה יָמִים דִּמְבָרֵךְ זְמַן בַּשְּׁבִיעִי. **וְכֵן אִיתָא בַּלְבוּשׁ בְּהֶדְיָא** בְּסִימָן תרמ״ד (ס״א) לְעִנְיַן לוּלָב וְזֶה לְשׁוֹנוֹ, **מִי שֶׁשָּׁכַח לְבָרֵךְ שֶׁהֶחֱיָנוּ בְּיוֹם רִאשׁוֹן יְבָרֵךְ בְּיָמִים אֲחֵרִים בְּאֵיזֶה יוֹם שֶׁיִּזְכֹּר וּבִלְבַד שֶׁיְּבָרֵךְ בִּשְׁעַת הַנְּטִילָה. וְכֵן כָּתַב הַמָּגֵן אַבְרָהָם** שָׁם וְזֶה לְשׁוֹנוֹ, וְאִם לֹא בֵּרַךְ זְמַן בְּיוֹם רִאשׁוֹן מְבָרֵךְ כָּל שִׁבְעָה מָתַי שֶׁיִּזְכֹּר. **מַשְׁמַע מִזֶּה דַּאֲפִלּוּ נְטָלוֹ וְלֹא בֵּרַךְ.** וּבֶאֱמֶת אֵינוֹ דּוֹמֶה זֶה לִשְׁאָר עִנְיְנֵי אֹכֶל דְּקַיְמָא לָן בְּסִימָן רכ״ה (משנ״ב ס״ק יג) דְּאֵינוֹ מְבָרֵךְ אֶלָּא בִּתְחִלָּה כְּשֶׁרָאָהוּ וְלֹא כְּשֶׁהֻרְגַּל בּוֹ, דְּהָכָא כֵּיוָן דְּמַפְסְקִי לֵילוֹת מִיָּמִים דְּבַלַּיְלָה אֵין זְמַן נְטִילָה, כָּל יוֹמָא הוּא מִצְוָה בִּפְנֵי עַצְמָהּ. **וְצָרִיךְ עִיּוּן:** **ג** (ה) **שַׁעֲרֵי אֶפְרַיִם** (שער ח סמ״ה):

א (א) הַגְּרָ״א: (ג) רַשִׁ״י (מגילה ל: ד״ה קורין): (ג) דֶּרֶךְ הַחַיִּים (דין האיך יתנהג אם טעה בקריאה ס״ט): (ד) אַחֲרוֹנִים: (ה) מָגֵן אַבְרָהָם (ריש הסימן) בְּשֵׁם לְבוּשׁ:

ליקוטי דברי הרב: א] הרב בסידורו כתב שסדר אמירת פיוטי הושענות בימי חג הסוכות הוא כדלהלן: למען אמיתך, אבן שתיה, אום אני חומה, אדון המושיע, אדם ובהמה, אדמה מארר. וכתב: ואין לחלק ולשנות סדר זה באיזה יום שחל יום טוב מימות השבוע.

Mishna Brura Menukad © Copyright Oz Vehadar - עוז והדר
Sacred Text - If printed do not throw away, requires genizah